

6. јун 2019.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ЗА УТВРЂИВАЊЕ СТОПЕ КОНТРАЦИКЛИЧНОГ ЗАШТИТНОГ СЛОЈА КАПИТАЛА ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Извршни одбор Народне банке Србије је на основу члана 14. став 1. тачка 11) Закона о Народној банци Србије („Службени гласник РС”, бр. 72/2003, 55/2004, 85/2005 – др. закон, 44/2010, 76/2012, 106/2012, 14/2015 и 40/2015 – одлука УС и 44/2018) и на основу тачке 436. Одлуке о адекватности капитала банке („Службени гласник РС”, бр. 103/2016 и 103/2018, у даљем тексту: Одлука о адекватности капитала), на седници одржаној 6. јуна 2019. године, одлучио да стопу контрацикличног заштитног слоја капитала за Републику Србију задржи на висини од 0%.

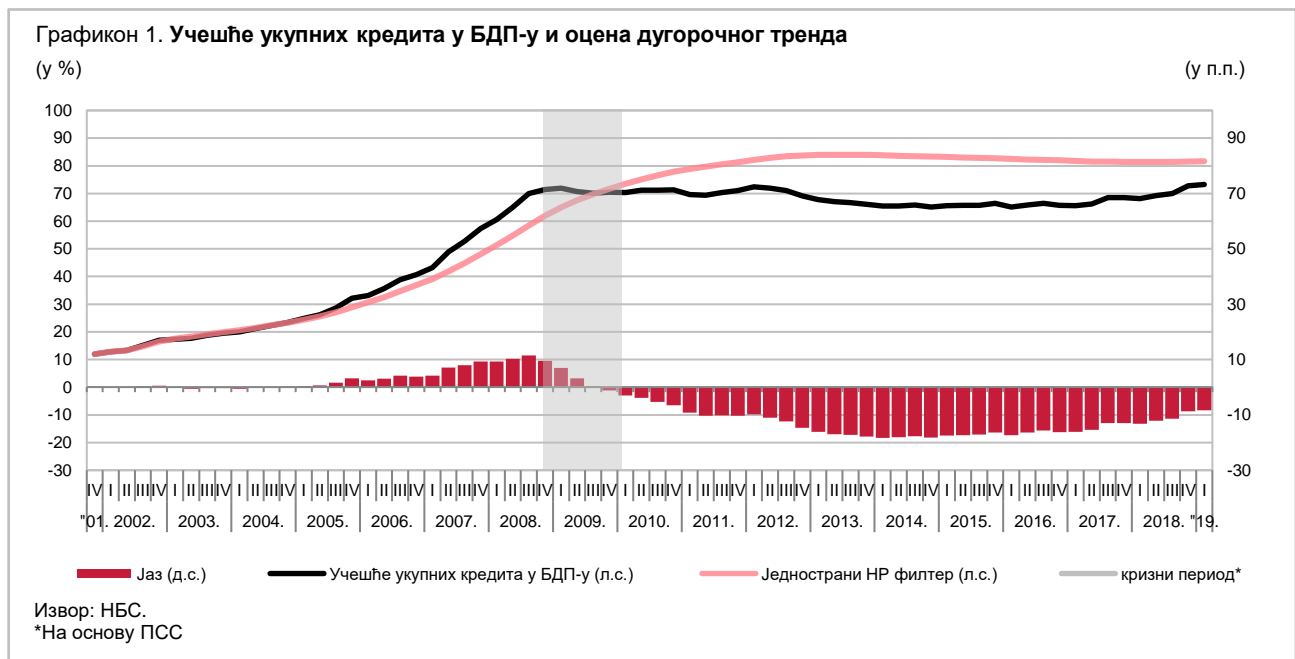
Контрациклични заштитни слој капитала (у даљем тексту: *ССуВ*) представља додатни основни акцијски капитал које су банке у обавези да одржавају изнад прописаних регулаторних минимума у износу који је једнак производу њихове ризичне активе и специфичне стопе *ССуВ*-а. Применом овог инструмента утиче се на ублажавање цикличне димензије системског ризика, будући да се њиме током периода израженог кредитног раста ствара додатни слој основног акцијског капитала, који може бити ослобођен када се системски ризици материјализују.

Народна банка Србије утврђује на тромесечном нивоу стопу *ССуВ*-а за Републику Србију, узимајући у обзир вредност референтног показатеља, важеће смернице и препоруке Европског одбора за системски ризик и остале променљиве које сматра релевантним за праћење цикличне димензије системског ризика. У складу с тачком 436. став 2. и 3. Одлуке о адекватности капитала, основу за обрачун референтног показатеља на основу кога се процењује потребна висина стопе *ССуВ*-а представља одступање учешћа кредита у БДП-у од свог дугорочног тренда. Одређивање стопе *ССуВ*-а за Републику Србију усаглашено је с препоруком за утврђивање стопе *ССуВ*-а Европског одбора за системски ризик (*ESRB/2014/1*).

На Графикону 1 приказано је учешће кредитне активности недржавном сектору у БДП-у, дугорочни тренд и оцењено одступање

учешћа кредита у БДП-у од свог дугорочног тренда¹. Након периода експанзивне кредитне активности од 2000. до 2008. године, крајем 2009. године одступање учешћа кредита у БДП-у ушло је у зону негативних вредности. На основу података из марта 2019. године, учешће укупних кредита у БДП-у износило је 73,3%², док је оцењена вредност одступања овог учешћа износила –8,4 п.п. Оцењено одступање учешћа укупних кредита у БДП-у има присутан тренд раста, али је и даље испод свог дугорочног тренда, што указује на то да је финансијски циклус у фази у којој би увођење стопе ССуВ-а изнад 0% могло бити ограничавајући фактор укупне кредитне активности. Такође, оцењена вредност одступања учешћа кредита у БДП-у налази се испод референтне вредности од 2 п.п.,³ што указује на то да је вредност референтног показатеља за утврђивање стопе ССуВ-а 0%.

Ипак, приметно је затварање јаза у појединим сегментима кредита сектора становништва, што указује на присутан ризик у овом сегменту

¹ Почев од марта 2018. године, основу за обрачун референтног показатеља за утврђивање стопе ССуВ представља учешће кредита недржавном сектору у БДП-у, док је у претходном периоду основу за обрачун представљало учешће пласмана недржавном сектору у БДП-у, који су поред кредита обухватили и дате депозите, инвестиције, хартије од вредности и остала финансијска средства, потраживања за камату, накнаду и провизију и остале пласмане.

² Републички завод за статистику је ревидирао податке о БДП-у за 2015. и 2016. годину и прве објављене процене (као збир четири тромесечја) за 2017. годину. У следећој етапи, ревизија серије уназад до 2005. извршена је до краја 2018. године, а подаци пре 2005. године (почев од 1995) биће ревидирани, тј. цела серија комплетирана, током 2019. године – као и у земљама чланицама ЕУ.

³ Видети: *Recommendation of the European Systemic Risk Board of 18 June 2014 on guidance for setting countercyclical buffer rates (ESRB/2014/1), Annex Part II.*

кредитирања и налаже примену циљаних мера којима би се ограничио овај ризик, без нежељених последица на укупну кредитну активност. У складу с наведеним, а како би правовремено утицала на неодрживо одобравање ненаменских кредита становништву на рокове који нису у складу с ризичношћу ове врсте производа и кредитном способношћу сваког појединачног дужника, у децембру 2018. године Народна банка Србије је усвојила пакет прописа којим се уводе новине у погледу кредитирања становништва. Између осталог, уведен је нови показатељ ризика концентрације, којим се на нивоу сваке банке примарно обухвата затечен портфолио готовинских, потрошачких и осталих кредита (који нису стамбени кредити ни минуси по текућем рачуну) уговорене рочности осам и више од осам година који су одобрени или ће бити одобрени пре почетка примене пакета прописа. Поред тога, прописан је степен кредитне задужености од 60% (*Debt-to-Income – DTI*), чије прекорачење проузроковано одобравањем било ког кредита физичком лицу након ступања на снагу нових одредаба обавезује банку да потраживања од тог дужника засебно приказује приликом извештавања Народне банке Србије о квалитету своје активе. *DTI* се утврђује као однос укупних месечних кредитних обавеза и редовних нето месечних прихода тог дужника. Такође, утврђено је и да ће банка, ако од 1. јануара ове године одобри потрошачки, готовински или други кредит (који није стамбени кредит ни минус по текућем рачуну) и тиме прекорачи степен кредитне задужености од 60%, или је степен кредитне задужености тог дужника пре одобрења таквог кредита био већи од 60%, бити обавезна да умањује свој капитал за целокупан неотплаћени износ главнице потраживања од дужника, све до његове коначне отплате. Прописано је и да ће банка, ако у току 2019. године одобри потрошачки кредит (осим потрошачких кредита одобрених за куповину моторних возила), готовински или други кредит (који није стамбени кредит ни минус по текућем рачуну) с роком отплате од осам и више година, бити обавезна да умањује свој капитал за целокупан неотплаћени износ главнице тог потраживања од дужника, све до коначне отплате кредита. У току 2020. године банка ће бити дужна да умањује свој капитал на исти начин ако наведене кредите одобрава с роком отплате од седам и више година, док се почев од 1. јануара 2021. године истоветно решење примењује у случају да банка одобри такав кредит чија је уговорена рочност (рок отплате) шест и више од шест година. Утврђено је и да ће банка, ако почев од 1. јануара 2019. године одобри потрошачки кредит за куповину моторних возила чији је уговорени рок отплате осам и више година, бити обавезна да умањује свој капитал за целокупан неотплаћени износ главнице тог потраживања од дужника, све до коначне отплате кредита.

Ради одређивања стопе *ССуВ*-а за Републику Србију, поред одступања учешћа кредита у БДП-у од дугорочног тренда, узети су у обзир и додатни опциони показатељи, у складу с тачком 436. став 4. Одлуке о адекватности капитала. Коришћени су опциони показатељи праћења кредитне активности који осликавају карактеристике домаћег финансијског система, а односе се на тржиште непокретности, спољну неравнотежу и на кретања у банкарском сектору.

Тржиште непокретности

Показатељи тржишта непокретности за Републику Србију указују на опоравак овог сегмента финансијског тржишта.

Просечна цена непокретности, мерена индексом *DOMex* за Републику Србију, на крају првог тромесечја 2019. на међугодишњем нивоу је повећана за 3,3%, док је у односу на претходно тромесечје порасла за 2,6%.

У првом тромесечју забележен је пад броја прометованих непокретности чија је куповина финансирана стамбеним кредитима осигураним код Националне корпорације за осигурање стамбених кредита, од 21,2% у односу на претходно тромесечје, што се може приписати сезонској компоненти, с обзиром на то да је на међугодишњем нивоу забележен много умеренији пад – 3,9%. Обим новоодобрених стамбених кредита (19,5 милијарди динара) већи је за 1,6% него у истом периоду прошле године. Резултати анкете о кредитној активности банака показују да је у Т1 2019. повећана тражња за

стамбеним кредитима, као и да банке очекују да ће се тај тренд наставити и у наредном периоду.

Број издатих дозвола новоградње још један је фактор очекиваног даљег раста понуде на тржишту непокретности. У првом тромесечју 2019. године забележен је пад од 4,2% у односу на прво тромесечје прошле године.

Просечан *LTV* рацио новоодобрених стамбених кредита и даље је знатно испод регулаторног максимума од 80%⁴ – у првом тромесечју 2019. забележена је вредност овог показатеља од 70,80%.⁵

Показатељи спољне неравнотеже

Побољшање домаћих макроекономских услова смањује осетљивост на ризике из окружења. На крају марта 2019. године дефицит текућег рачуна платног биланса износио је 937 милиона евра. Нето прилив страних директних инвестиција у првом тромесечју износио је 796,7

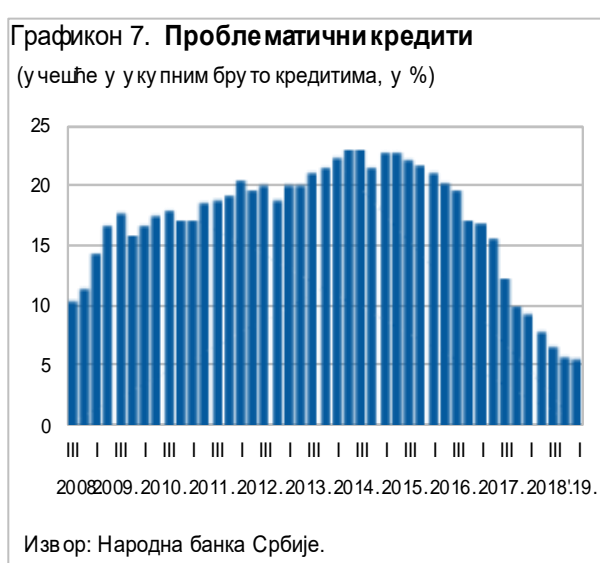
⁴ У складу са Одлуком о мерама за очување и јачање стабилности финансијског система („Службени гласник РС”, бр. 34/2011 и 114/2017), кредит који је обезбеђен хипотеком на непокретности може бити одобрен физичком лицу под условом да износ кредита није већи од 80% вредности те непокретности, осим ако се стамбени кредит одобрава у оквиру мера подршке државе одређеним категоријама физичких лица, када кредит не може бити већи од 90% вредности непокретности.

⁵ Према подацима Националне корпорације за осигурање стамбених кредита за новоодобрене кредите осигуране код те корпорације.

милиона евра (10,1% више од прилива оствареног у истом периоду претходне године), чиме је у великој мери био покривен дефицит текућег рачуна.

Основни показатељи банкарског сектора

Банкарски сектор је адекватно капитализован и високоликвидан. Опадајући тренд нивоа проблематичних кредита, уз одсуство концентрације одређених облика aktive у банкарском сектору и задовољавајући степен конкуренције, потврђује стабилност банкарског сектора.

На крају првог тромесечја 2019. показатељ адекватности капитала износио је 23,7%, што је знатно изнад регулаторног минимума (који од 30. јуна 2017. године износи 8%).

LtD рацио, односно однос кредита и депозита, на крају првог тромесечја 2019. задржао се на нивоу нижем од 1, односно износио је 0,85, што указује на то да се банке у већој мери ослањају на домаће, стабилне изворе финансирања, као што су депозити.

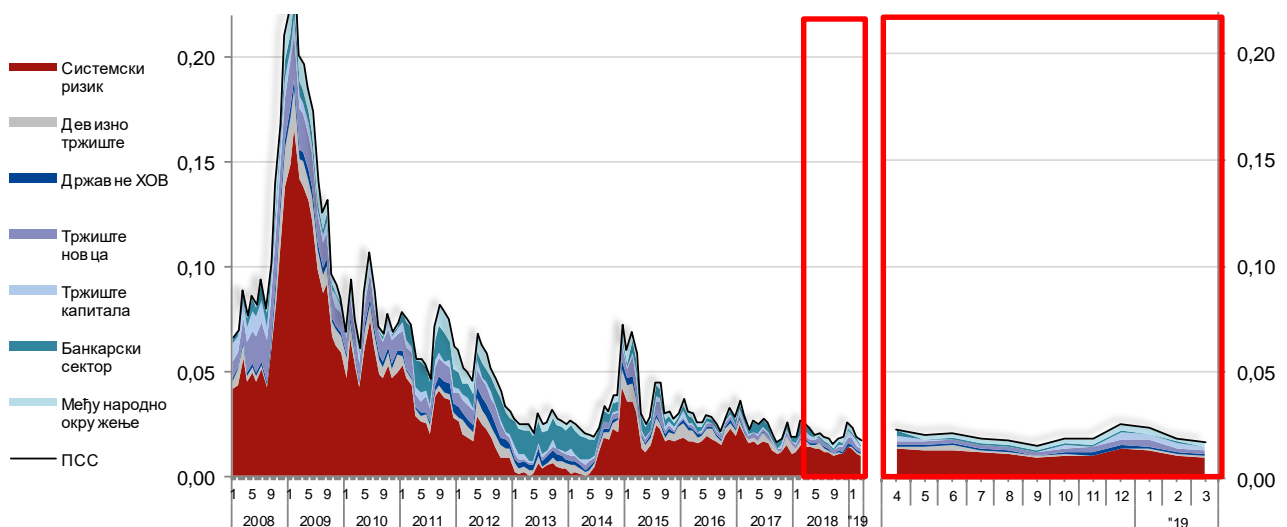
Учешће проблематичних кредита у укупним кредитима банкарског сектора знатно је смањено и има евидентан опадајући тренд захваљујући примени Стратегије за решавање проблематичних кредита која је донета 2015. године, као и другим регулаторним активностима Народне банке Србије. Учешће проблематичних кредита износило је 5,5% на крају Т1 2019. године, што је за 3,7 п.п. мање него у Т1 2018.

године, односно 16,8 п.п. мање него у августу 2015. године када је усвојена Стратегија. Влада Републике Србије је у децембру усвојила Програм за решавање проблематичних кредита за период 2018–2020. године како би се спречио настанак нових проблематичних кредита и омогућила одрживост постигнутих резултата када су у питању проблематични кредити. Програм обухвата три подручја активности. Прво подручје усмерено је ка решавању проблематичних потраживања државних финансијских поверилаца, друго је усмерено ка даљем унапређењу примене стечајног оквира, док треће обухвата низ активности које су усмерене ка превенцији настајања нових проблематичних кредита.

Оцена системског ризика финансијског система Републике Србије

Показатељ системског стреса (у даљем тексту: ПСС) развијен је с циљем да се идентификују периоди повишеног стреса и ниво системског ризика финансијског система Републике Србије. ПСС обухвата низ показатеља који сагледавају величину финансијског стреса у шест најважнијих сегмената финансијског система Републике Србије: девизно тржиште, тржиште државних хартија од вредности, тржиште новца, тржиште капитала, банкарски сектор и међународно окружење. У периоду од марта 2018. до марта 2019. године, ПСС указује на период ниског ризика, с ниском и стабилном системском компонентом.

Графикон 8. Кретање Показатеља системског стреса и приказ доприноса најзначајнијих фактора ризика Показатељу системског стреса уз идентификацију режима финансијског стреса

Извор: Народна банка Србије.

У току првог тромесечја 2019, кретања на девизном тржишту нису значајно утицала на ниво ПСС-а. Такође, домаћи макроекономски показатељи указују на низак ниво финансијског стреса који произилази из јавних финансија. Бележи се и пад премије ризика Србије, која је у односу на крај 2018. смањена за 28 б.п. и на крају марта је износила 131 б.п. Премија ризика за Србију на крају Т1 2019. била је знатно испод *EMBI Global Composite* (373 б.п.).

Повољна кретања из 2018. настављена су на тржишту новца и у Т1 2019. године, тако да домаће тржиште не представља извор ризика системског стреса у финансијском систему Републике Србије.

Континуирано унапређење регулаторних мера које спроводи Народна банка Србије ствара додатну отпорност финансијског система на потенцијалне потресе. Резултати макропруденцијалних стрес-тестова банкарског сектора, које Народна банка Србије спроводи у тромесечној динамици, потврђују да је банкарски сектор Републике Србије адекватно капитализован и високоликвидан.

Такође, 3. маја 2019. агенција *Fitch Ratings* потврдила је кредитни рејтинг Србије за дугорочно задуживање у домаћој и страниј валути на нивоу ВВ и потврдила стабилне изгледе за даље побољшање кредитног рејтинга.

Ниска и стабилна инфлација, доследно спровођење мера фискалне консолидације и структурних реформи, већи прилив капитала, ублажавање монетарне политике, уз стабилан банкарски систем, позитивно доприносе јачању отпорности домаћег финансијског система на ризике, а самим тим и макроекономској стабилности земље.